

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

A Knowledge Management Model for Administration of Small-Size Schools under the Office of Phranakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area 1 and 2.

สันต์ อินชุกรณ์ (Sunt Inchuran) * รวีวัตร สีริภูบาล (Raweewat siripooal) **

ปฐมพงศ์ ศุกเลิศ (Pathompong Supalert)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สร้างและประเมินรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 มีการดำเนินการ 3 ระยะคือ 1) ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดการความรู้ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก และศึกษาสภาพการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กโดยจัดประชุมปฏิบัติการกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 32 คน 2) สร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก 3) ประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรเป็นผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก 178 คนโดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบกระบวนการจัดการความรู้มีความหลากหลายและแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแนวคิดของแต่ละบุคคลหรือหน่วยงานแต่ละแห่ง สถานศึกษาขนาดเล็กใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานตามภารกิจ 4 งาน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์และต่อเนื่อง 2) รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กประกอบด้วยองค์ประกอบกระบวนการจัดการความรู้ได้แก่ การกำหนดและรวบรวมความรู้ การใช้และแลกเปลี่ยนความรู้ การปรับและสร้างความรู้ การจัดเก็บและค้นคว้าความรู้ และ องค์ประกอบขององค์ความรู้ที่จำเป็นตามภารงานการบริหารสถานศึกษาจากการบูรณาการงานหลัก 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปเข้าด้วยกันรวมทั้งสิ้น 23 รายการ 3) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง พบว่าอยู่ในระดับมากทุกรายการ

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก

* นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา sunin2504@gmail.com

** อาจารย์ประจำ สำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา raweesiri@hotmail.com

** อาจารย์พิเศษ สำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา pathompong@jirasart.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

This research aims to study, create and evaluate a knowledge management model for administration of small-size schools under the Office of Phranakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area 1 and 2. There research are three phases. The first phase : study of the composition. Knowledge management, administration of small-size schools, and study on a knowledge management model for administration of small-size schools by workshop to 32 sample directors of small-size schools. The second phase is to create and develop a knowledge management model for administration of small-size schools. The third phase assess the utility, feasibility, propriety and accuracy of a knowledge management model for administration of small-size schools. The data are collected from a population of 178 administrators' opinions with rating scaled questionnaire. The data are analyzed by content analysis, calculate the percentage, mean and standard deviation.

The results show that: 1) The process of knowledge management are diverse and vary based on the concept of the individual or the individual agencies. Small-Size Schools use the process of knowledge management to develop applications based on 4 missions, but there is no systematic and continuous. 2) Elements of a knowledge management model for administration of small-size schools include knowledge management processes. Knowledge Identification&Correction, Knowledge Utilization & Sharing, Knowledge Update & Creation And Knowledge Storage & Retrieval. And elements of knowledge require the administration of 4 main tasks is integrating Academic administration. Budget management. Personal management. and General management with a total of 23 items. 3) The evaluation model of a knowledge management model for administration of small-size schools by the administrators' opinions. the utility, feasibility, propriety and accuracy of a knowledge management model found at high levels in all items.

Keywords: knowledge management, administration of small-size schools

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

การจัดการความรู้(Knowledge Management : KM)เป็นเครื่องมือที่ยอมรับกันว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์เกิดผลดีต่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนหนึ่งหมื่นกว่าแห่งที่ต้องจัดการศึกษาให้เป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ เป็นคนดี เป็นคนเก่งและเป็นคนที่มีความสุขท่ามกลางสภาวะกระแสสังคมโลกใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ตลอดจนสภาพแวดล้อมและระบบการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขนาดเล็กเหล่านั้นส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ขาดแคลนและมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางการบริหาร อาทิ ครูไม่ครบชั้นเรียน ครูสอนไม่ตรงวิชาเอก ขอบประมาณทางการศึกษามีอย่างจำกัด ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน และอุปกรณ์ เป็นต้น ซึ่งสภาพการณ์เหล่านั้นก็เกิดขึ้นกับสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 เช่นเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553)ได้ใช้การจัดการความรู้เป็นวิธีการบริหารจัดการที่จะทำให้สถานศึกษาขนาดเล็กเหล่านั้นมีคุณภาพเพิ่มขึ้น โดยจัดตั้งศูนย์การจัดการความรู้ขึ้นในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเป็นกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา พร้อมทั้งได้จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม การเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้ สรุปผลของโครงการได้ว่า การจัดการความรู้ทำให้การเข้าถึงความรู้ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ถูกกล่เลยมามาก่อน เกิดการแลกเปลี่ยนและนำความรู้จากภายนอกมาใช้ เกิดการเรียนรู้เป็นทีม การริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ปฏิบัติใหม่และการประมวลสรุปบันทึกและนำไปใช้ต่อ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนคือ การแก้ปัญหาเร่งด่วนด้านการอ่านและการเขียน สำหรับครูผู้สอนนั้นเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของครู การวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาสมรรถนะของครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ การพัฒนาการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การพัฒนาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ทำให้สถานศึกษาพัฒนางานอย่างมีทิศทางและการพัฒนางานชุมชนสัมพันธ์ สอดคล้องกับ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553)ที่ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญและประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้ในหนังสือชุดเครื่องมือการเรียนรู้ด้วยตนเองด้านการบริหารการศึกษาตามโครงการยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาทั้งระบบภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ปิงบประมาณ 2553 - 2555 โดยระบุว่า การจัดการความรู้เป็นการสร้างสินทรัพย์ทางความรู้ให้อยู่กับสถานศึกษา หากมีการพัฒนาองค์ความรู้อย่างเป็นระบบแล้วถูกถ่ายทอดและเก็บรักษาไว้พร้อมทั้งมีการแบ่งปันความรู้ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างรวดเร็วทั่วทั้งสถานศึกษาแล้วจะส่งผลดีต่อการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษา คือ ผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่ดีขึ้นและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคลากรภายในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้เสีย จากความสำคัญและประโยชน์ของการจัดการความรู้ดังกล่าวมาแล้วนั้น การจะนำการจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรต้องร่วมคิด ร่วมกันทำ โดยการนำ 3 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ คือ 1) การผสมผสานการทำงานระหว่างบุคคล 2) กระบวนการ และ 3) เทคโนโลยี (Collison and Parcell, 2004 และ Debowski, 2006) มาสร้างแนวคิดและแนวปฏิบัติเป็นกระบวนการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบของงานตามภารกิจในฐานะสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลและเป็นการรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

การศึกษา ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาขนาดเล็กได้แล้วก็จะสามารถพัฒนาบุคลากร พัฒนางานและพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลในเวลาที่เหมาะสมได้ และองค์ความรู้ด้านการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กก็จะคงอยู่กับสถานศึกษาขนาดเล็กแต่ละแห่งโดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับบุคลากรคนใดคนหนึ่ง(คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาของผู้วิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษามีความหลากหลาย แต่มีความยืดหยุ่นที่สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมทุกเวลาและมีการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาที่มีความจำเพาะเจาะจงกับบริบทของสถานศึกษา แต่ข้อจำกัดของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาที่มีการนำไปใช้ที่แตกต่างกันและต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกันเพื่อให้การจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จ เช่น วัฒนธรรมของสถานศึกษา เทคโนโลยี กลยุทธ์และบุคลากรในการสนับสนุนกระบวนการจัดการความรู้ เป็นต้น(ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2551) จากหลักการแนวคิด วิธีการและความสำคัญประโยชน์ของการจัดการความรู้ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือและน่าจะเป็นทางเลือกที่สำคัญ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการส่งเสริมสนับสนุนให้การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพ โดยรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาในทางปฏิบัตินั้นจำเป็นต้องดำเนินการให้บูรณาการกับขอบข่ายภารกิจการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลและการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาตามงานหลัก 4 งาน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป และรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาต้องเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูกลุ่มเล็ก ๆ ร่วมกันปฏิบัติได้โดยง่ายและขยายผลให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นได้ในภายหลัง(วิจารณ์ พานิช, 2549 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2, 2550) สำหรับสภาพของการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการจัดการความรู้เป็นแนวคิดใหม่ประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรยังไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการจัดการความรู้มากนัก และกระบวนการจัดการความรู้ขาดความต่อเนื่องเนื่องจากมีการโยกย้ายผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารไปปฏิบัติงานที่สถานศึกษาอื่น นับว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กเป็นอย่างมาก และมีผลกระทบที่เป็นอุปสรรคต่อความความมุ่งมั่นและการสนับสนุนการจัดการความรู้ในฐานะนวัตกรรมพัฒนาประสิทธิภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก ให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์และประเด็นยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาขนาดเล็ก(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นต้องสร้างรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กอย่างเป็นกระบวนการตามฐานคิดในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญตามภารกิจ คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปอย่างเป็นระบบสอดคล้องซึ่งกันและกัน และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกก็จะทำให้เป็นสถานศึกษาขนาดเล็กที่ดี มีคุณภาพเนื่องจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานที่ดี

5การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ขึ้นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนของสถานศึกษาขนาดเล็กและผู้เกี่ยวข้องตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสร้างรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่มีองค์ประกอบเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน มีความเป็นประโยชน์ มีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและมีความถูกต้องที่นำไปใช้ตามบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ให้มีคุณภาพ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่เป็นของรัฐและมีนักเรียนไม่ $\square$ เกิน 120 คน รวมทั้งสิ้น 178 แห่ง ขอบเขตด้านเนื้อหาได้แก่ ขอบข่ายภารกิจของการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก กรอบแนวคิดการจัดการความรู้และ กรอบแนวคิดรูปแบบ(Model)โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกิจของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิเทศและตามหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความรู้ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบ(Model) รวมทั้งจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กและขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาขนาดเล็กจากผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีแบบเจาะจงจากผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ จำนวน 32 คน

ระยะที่ 2 สร้าง ปรับปรุงและสรุปรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยยกร่างและสร้างรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กพร้อมทั้งจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบฯซึ่งผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกและเป็นผู้เคยทำงานวิจัยหรือหรืออื่นๆที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้และ/หรือการบริหารการศึกษา จำนวน 5 ท่าน รวมทั้งดำเนินการตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กด้วยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 ซึ่งไม่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกและเป็นผู้เคยทำงานวิจัยหรือหรืออื่นๆที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้และ/หรือ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

การบริหารการศึกษาที่ได้รับคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อวิพากษ์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 11 ท่าน

ระยะที่ 3 ประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ด้วยแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับซึ่งมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพพื้นฐานทั่วไปของสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 4 ข้อ คำถามเกี่ยวกับด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสมและด้านความถูกต้องของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 40 ข้อ จำนวน 178 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกิจของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิเทศคุณลักษณะและหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความรู้และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ(Model) รวมทั้งจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กและขอข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาขนาดเล็กพบว่า 1) การปฏิบัติตามภาระงานที่จำเป็นอันจะส่งผลให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อการจัดการศึกษานั้น ควรบูรณาการงานย่อยของแต่ละงานหลัก 4 งาน 2) กระบวนการจัดการความรู้ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแนวคิดของแต่ละบุคคล แต่ละองค์กรซึ่งมีกระบวนการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้ สร้างความรู้ นำความรู้ไปใช้ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ รวบรวมความรู้ เผยแพร่ความรู้ เรียนรู้ และปรับปรุงความรู้ 3) การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้มีการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน คือ การศึกษารูปแบบเดิม การวิเคราะห์สังเคราะห์และการสร้างรูปแบบขึ้นมาใหม่ การตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของรูปแบบที่สร้างขึ้น การประเมินรูปแบบและนำเสนอรูปแบบ 4) ผลการศึกษาสภาพการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กมีความเข้าใจและมีความพยายามที่ใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานตามภารกิจ 4 งานตามภาระงานย่อยที่จำเป็น แต่การจัดการความรู้ยังไม่มีระบบแบบแผนและขาดพลังในการขับเคลื่อนที่จริงจังและต่อเนื่อง และมีรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ การติดตามประเมินผล และการจัดเก็บความรู้

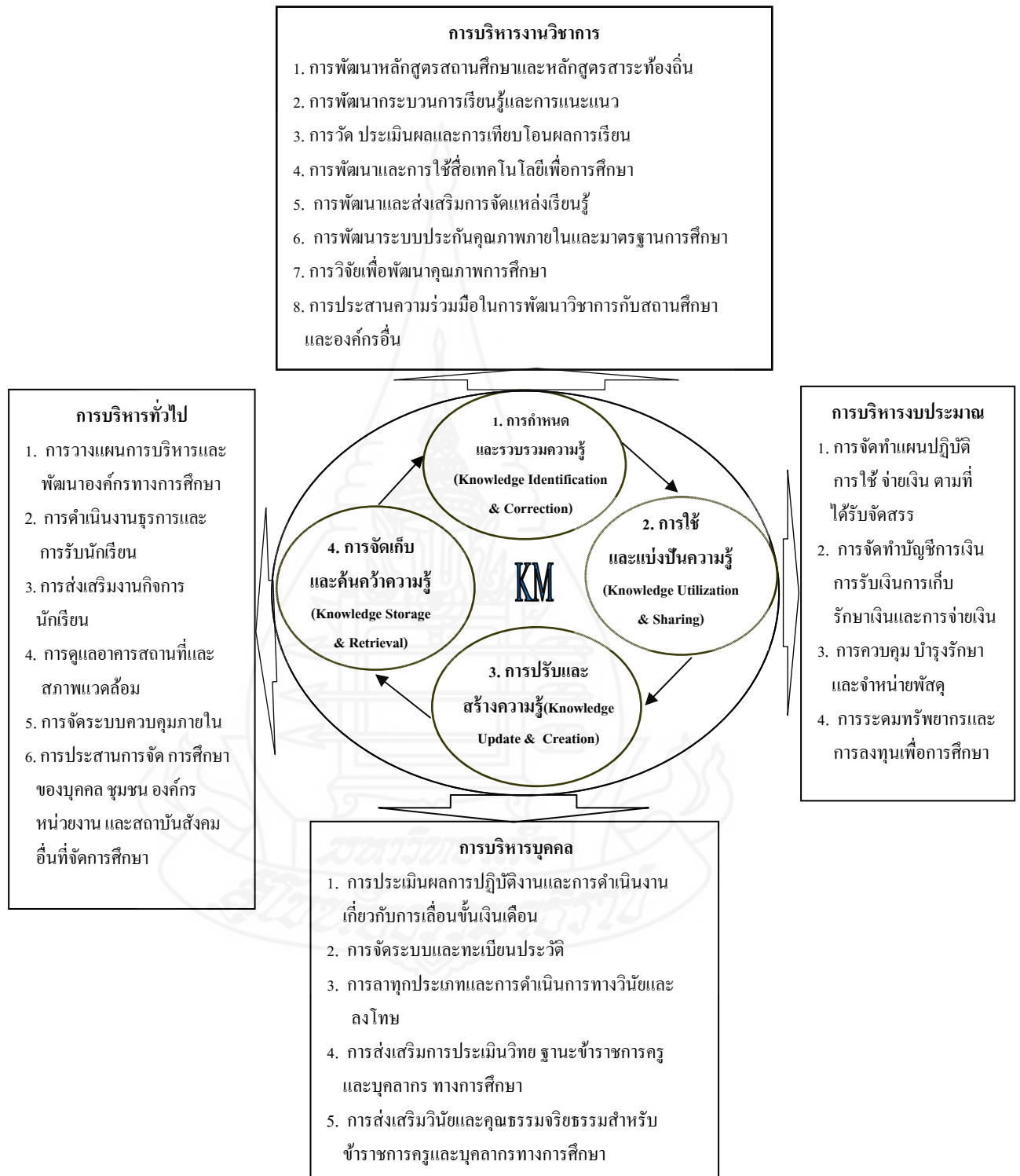
ระยะที่ 2 ผลการสร้าง ปรับปรุงและสรุปรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กโดยสรุปจากผลการ สทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าจากสภาพบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีจำนวนของบุคลากรน้อยดังนั้นการบริหารและจัดการศึกษาให้เป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ ควรพิจารณาองค์ความรู้ที่จำเป็นจริงๆตามภาระงาน โดยการบูรณาการงานย่อยในแต่ละงานหลัก 4 งาน สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ มีภารกิจงาน 8 งานย่อยคือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรสาระท้องถิ่น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการแนะแนว การวัดประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาระบบประกัน

7การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

คุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 2) ด้านการบริหารงบประมาณ มีภารกิจงาน 5 งานย่อยคือ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรร การจัดทำบัญชีการเงินการรับเงินการเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงิน การควบคุม บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา 3) ด้านการบริหารงานบุคคล มีภารกิจงาน 4 งานย่อย คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานและการดำเนินงานเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน การจัดระบบและทะเบียนประวัติ การลาทุกประเภทและการดำเนินการทางวินัยและลงโทษ การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมวินัยและคุณธรรมจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป มีภารกิจงาน 6 งานย่อยคือ การวางแผนการบริหารและพัฒนาองค์กรทางการศึกษา การดำเนินงานธุรการและการรับนักเรียน การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดระบบควบคุมภายใน การประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา สำหรับกระบวนการจัดการความรู้ตามการทำงานที่จำเป็นนั้นควรประกอบด้วยขั้นตอนที่ไม่มากนัก สามารถสื่อความหมายได้ในการนำไปปฏิบัติ มีทิศทางลำดับการปฏิบัติเริ่มต้นและสิ้นสุดของกระบวนการจัดการความรู้ ทั้งนี้ต้องมีความสัมพันธ์กับการทำงานที่จำเป็นสำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กด้วยทั้ง 4 งานด้วย สรุปขั้นตอนที่สำคัญได้ดังนี้ 1) การกำหนดและรวบรวมความรู้ (Knowledge Identification & Collection) 2) การใช้และแบ่งปันความรู้ (Knowledge Utilization & Sharing) 3) การปรับและสร้างความรู้ (Knowledge Update & Creation) 4) การจัดเก็บและค้นคว้าความรู้ (Knowledge Storage & Retrieval) ดังนั้น รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ซึ่งประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของกระบวนการจัดการความรู้ และ 2) องค์ประกอบขององค์ความรู้ที่จำเป็นตามการทำงาน ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

8การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก

9การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

จากรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม-ศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ดังกล่าวข้างต้น มีคำอธิบายและ ขั้นตอนและ รายละเอียดวิธีดำเนินการ ดังนี้

กระบวนการจัดการความรู้	ขั้นตอนและรายละเอียด
1) การกำหนดและรวบรวมความรู้ (Knowledge Identification & Collection)	1. กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นเพื่อการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพผลลู่ลงไปตามวิสัยทัศน์การจัดการความรู้ที่สถานศึกษาขนาดเล็กตั้งไว้ 2. ประกาศ/แจ้งประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการกำหนดและการรวบรวมองค์ความรู้ ให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 3. พิจารณาความเหมาะสมขององค์ความรู้ที่จำเป็น เพื่อให้บุคลากรเรียนรู้และใช้ความรู้ในองค์ความรู้ นั้นๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ 4. รวบรวมองค์ความรู้จากกระบวนวิธี โดยทั้งผู้บริหารและบุคลากร ต้องเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงของความรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา คอยแนะนำช่วยเหลือในการสืบเสาะ แสวงหา รวบรวมองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนการพิจารณาถึงแหล่งที่สามารถหาความรู้ที่เป็นองค์ความรู้จำเป็นของงานทั้ง 4 งาน จาก 1) สิ่งที่เป็นวัตถุ เช่น เอกสาร ผลผลิต ชิ้นงาน วิดีทัศน์ หน้าเว็บไซต์ เป็นต้น 2) กิจกรรม เช่น การฝึกอบรม การให้คำปรึกษา เป็นต้น และ 3) วัฒนธรรมหรือพฤติกรรม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร รูปแบบการทำงาน เป็นต้น 5. สถานศึกษาเตรียมเทคโนโลยีสารสนเทศ / สื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีการ สืบเสาะแสวงหา รวบรวมองค์ความรู้จากช่องทางต่างๆ อย่างสะดวก
2. การใช้และแบ่งปันความรู้ (Knowledge Utilization & Sharing)	1. กำหนดนโยบายการใช้และการแบ่งปันความรู้ที่ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นและจริงจัง ในการใช้และการแลกเปลี่ยนความรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก 2. กระตุ้นให้บุคลากรทุกคนเห็นความสำคัญต่อการใช้และการแบ่งปันความรู้ในการปฏิบัติงานตามภารกิจ และยินยอมรับรู้ว่าตนเองมีความรู้และ/หรือใช้วิธีการใหม่เพิ่มขึ้นในการทำงานที่เป็นโอกาสการเรียนรู้ และ/หรือใช้ความรู้ที่เป็นวิชาการ (Explicit knowledge) การใช้ความรู้ในตัวตน(Tacit knowledge)ที่เป็นภูมิปัญญาและประสบการณ์ เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานที่ผ่านกระบวนการคิดและ นำความรู้ในตัวตน(Tacit knowledge)ออกมาใช้เช่นวิธีการหรือแนวปฏิบัติที่ใช้กฎหมาย ระเบียบ แนววิธีการแก้ปัญหา เป็นต้น การใช้ความรู้ทั้ง 2 ประเภtenั้นต้องใช้ในการปฏิบัติงานอย่างบูรณาการกับงานประจำ 4 งาน 3. สถานศึกษาขนาดเล็กต้องมีกิจกรรม/วิธีการเพื่อให้บุคลากรใช้ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกัน สร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ร่วมกันออกแบบวิธีการและส่งเสริม การแบ่งปันแลกเปลี่ยน ข้อมูลสารสนเทศ ความรู้จากภายในสถานศึกษาขนาดเล็กและจากนอกสถานศึกษาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันโดยการเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างกันที่สะดวกและทั่วถึง ได้แก่ ระบบเครือข่ายสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต LAN อินทราเน็ต การประชุม พุดคุย การสังเกต เล่าเรื่อง ฯลฯ สำหรับการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ที่อยู่ในตัวตนด้วยการพบปะส่วนตัวติดต่อกันส่วนตัวทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความชำนาญ ประสบการณ์ส่วนบุคคลที่ได้จากการทำงานในเรื่องเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันด้วยช่องทางการสื่อสารระหว่างกันที่สะดวกและทั่วถึง 4. สถานศึกษาเตรียมเทคโนโลยีสารสนเทศ / สื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ในการใช้และการแลกเปลี่ยนความรู้ให้พร้อมและเพียงพอ

10การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

กระบวนการจัดการความรู้	ขั้นตอนและรายละเอียด
3. การปรับและสร้างความรู้ (Knowledge Update & Creation)	1. กำหนดนโยบายการปรับและการสร้างความรู้ที่ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน 2. สถานศึกษาขนาดเล็กต้องจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นวาระ(1,3,6 เดือน)เมื่อมีการนำความรู้ไปใช้แล้ว 3. ผู้บริหารสถานศึกษาดูตาม คู่มือ และให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นวิธีการประเมินตรวจสอบองค์ความรู้ที่จำเป็นของงาน 4 งานเป็นระยะๆ อย่างเท่าทันเหตุการณ์ ก่อนการปฏิบัติงาน / ระหว่างการปฏิบัติงาน / สิ้นสุดการปฏิบัติงานนั้นๆ ว่าผลการปฏิบัติงานดำเนินไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ 4. ศึกษาว่ามีปัญหาอะไรที่เกิดขึ้น เพื่อหาวิธีแก้ไข ปรับแต่ง ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติหรือกิจกรรมขององค์ความรู้ที่จำเป็นของงาน 4 งาน ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กอยู่เสมอ 5. สร้างความรู้ที่เกิดจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์และบูรณาการความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมและเมื่อได้ความรู้ขึ้นแล้วก็ส่งต่อให้สถานศึกษาขนาดเล็กจัดกิจกรรม/ เวทีแสดงผลงาน เพื่อให้บุคลากรเกิดความคิดในการสร้างสรรค์ความคิด / องค์ความรู้ใหม่ๆ / ผลงานใหม่ๆ 6. ประกาศเป็นองค์ความรู้ใหม่ / นวัตกรรมใหม่ของสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งเป็นความรู้ที่เหมาะสมกับงานและไม่ก่อให้เกิดปัญหาใดๆ ซึ่งหากไม่เคยมีใครเคยทำมาก่อนถือว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ สถานศึกษาขนาดเล็กควรต้องจดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของสถานศึกษาขนาดเล็ก
4. การจัดเก็บและค้นคว้าความรู้ (Knowledge Storage & Retrieval)	1. กำหนดนโยบายการจัดเก็บและการค้นคว้าความรู้ที่ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่รับผิดชอบในการจัดเก็บและการค้นคว้าความรู้ 2. ร่วมกันกำหนดองค์ความรู้ที่จะจัดเก็บ ผ่านการกลั่นกรองตรวจสอบ เพื่อที่จะคัดเลือกความรู้และสรุปองค์ความรู้ เช่น ด้วยวิธีการตั้งคำถามทบทวนเชิงบวกเพื่อค้นหาหรือร่วมถอดบทเรียนว่าทำไมจึงทำได้ดี และ /หรือเกิดการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ จากสิ่งที่เกิดขึ้น 3. ร่วมกันสรุปบันทึกองค์ความรู้จากประสบการณ์จากการทำงานและการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เฉพาะเจาะจง และ/หรือนำมาเปรียบเทียบกับวิธีการปฏิบัติปัจจุบัน และ/หรือเพิ่มสิ่งที่เห็นสมควร โดยการจัดทำเป็นเอกสารบันทึก และ/หรือทำเป็นชุดความรู้ การจัดเก็บในลักษณะรูปธรรมทางความคิด เช่น นโยบาย วิธีการ กระบวนการ ซึ่งก่อให้เกิดการนำไปปฏิบัติ โดยการรวบรวมสารสนเทศที่เป็นความรู้ในกลุ่มเดียวกันจัดไว้ด้วยกัน / โดยจัดเป็นหมวดหมู่อย่างครบถ้วน/เชื่อมโยง /เหมาะสมกับการใช้งานหรือสร้างระบบการจัดเก็บความรู้ เช่น ใช้โปรแกรมบริหารสารสนเทศหรือทำดัชนีบอกเพื่อให้ง่าย เป็นการอำนวยความสะดวกต่อการสืบค้น แก่บุคลากรโดยจัดเก็บเป็นฐานข้อมูล เครือข่ายสารสนเทศ เช่น ระบบเครือข่ายสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต LAN อินทราเน็ตเป็นต้น หรือในรูปแบบที่เป็นสื่อประเภทต่างๆ อย่างชัดเจนและสะดวกในการสืบค้นศึกษาเรียนรู้และใช้ประโยชน์ผ่านกระบวนการทำงานได้ตรงตามความต้องการ การให้ความสำคัญต่อการดึงความรู้และประสบการณ์ของบุคลากร (Tacit knowledge) ที่ฝังลึกของสมาชิกในสถานศึกษาออกมาแล้วบันทึกที่เป็นระบบเพื่อความสะดวกเมื่อต้องการใช้งานเพื่อความยั่งยืน เพื่อป้องกันความรู้และประสบการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสูญหายไป 4. เตรียมสถานที่ เทคโนโลยีสารสนเทศ / สื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมและเพียงพอต่อการจัดเก็บและการค้นคว้าความรู้ พร้อมกับสนับสนุนส่งเสริมฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีแก่สมาชิกของสถานศึกษาต่อการใช้งาน

ระยะที่ 3 ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก มีผลสรุปดังตารางต่อไปนี้

11การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

ตาราง แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับรูปแบบการ
จัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

(N = 178)

รูปแบบการจัดการความรู้ สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	μ	σ	
1. ด้านความเป็นประโยชน์	4.18	.66	มาก
2. ด้านความเป็นไปได้	4.16	.63	มาก
3. ด้านความเหมาะสม	4.09	.68	มาก
4. ด้านความถูกต้อง	4.23	.64	มาก
รวมเฉลี่ย	4.17	.65	มาก

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ผลศึกษาสภาพการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กมีความเข้าใจและมีความพยายามที่ใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานตามภารกิจ 4 งานตามภาระงานย่อยที่จำเป็น แต่การจัดการความรู้ยังไม่มีระบบแบบแผนและขาดพลังในการขับเคลื่อนที่จริงจังและต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์รับนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2550)ที่จะนำการจัดการความรู้เพื่อมาใช้สร้างฐานความรู้และมุ่งให้การจัดการความรู้เป็นการสร้างกระบวนการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นแนวทางนำไปสู่สถานศึกษาแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนและเป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาที่ใกล้เคียงกันอย่างสอดคล้องกับบริบทตามความจริง ในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังขาดความชัดเจนในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติและการจัดการความรู้มีรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา(2552) ที่จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาดูการจัดการความรู้(Research and Development Project on Innovation for Increasing Efficiency in Education Institution through Knowledge Management : EdKM) พบว่า การปรับใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี 5 ลักษณะด้วยกัน ดังนั้นจึงส่งผลให้การจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กยังไม่มีระบบแบบแผนและขาดพลังในการขับเคลื่อนที่จริงจังสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2. รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของกระบวนการจัดการความรู้ และ 2) องค์ประกอบขององค์ความรู้ที่จำเป็นตามภาระงาน ที่สร้างและผ่านการตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กโดยสรุปผลจากการจัดการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน พบว่ารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กมี

12การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้กับสภาพบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก ทางด้านบุคลากรที่มีจำนวนน้อย และ โครงสร้างของงานที่เป็นองค์ความรู้จำเป็นตามภาระงานของสถานศึกษาขนาดเล็ก ทั้งนี้เนื่องจาก

2.1 องค์ประกอบของกระบวนการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสรุปเป็น 4 ขั้นตอนที่สำคัญคือ 1) การกำหนดและรวบรวมความรู้ 2) การใช้และแบ่งปันความรู้ 3) การปรับและสร้างความรู้ และ 4) การจัดเก็บและค้นคว้าความรู้ จากกระบวนการจัดการความรู้ดังกล่าวจะเป็นวิธีการจัดการความรู้ที่ง่าย รวบรวมสรุปขั้นตอนและเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ดังแผนภาพรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษา ขนาดเล็ก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กก็จะเกิดความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับ โครงสร้างของงานที่เป็นองค์ความรู้จำเป็นตามภาระงานของสถานศึกษาขนาดเล็กได้ สอดคล้องกับ พรธิดา วิเชียร ปัญญา(2547)ที่กล่าวว่า รูปแบบการจัดการความรู้ต้องสามารถบูรณาการกับงานประจำและไม่เพิ่มภาระงาน เพิ่มขึ้น

2.2 องค์ความรู้ที่จำเป็นตามภาระงานนั้น ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กซึ่งเป็นบุคคลสำคัญและมี อิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษา การปฏิบัติงานของครูและนักเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ สถานศึกษาขนาดเล็ก บริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 (กระทรวงศึกษาธิการ.2546) อาจจะกระทำได้อ่อนช้อยยาก ไม่ค่อยลงตัว เพราะ จำนวนบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กมีน้อยไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาและไม่เหมาะสมกับโครงสร้างของ ขอบข่ายงานในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีจำนวนขอบข่ายงานย่อยๆทั้ง 4 ด้านเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้บริหาร สถานศึกษาขนาดเล็กต้องตั้งเป้าหมายในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นระบบด้วยการจัดโครงสร้างงาน สถานศึกษาภายใต้อำนาจหน้าที่ตามภารกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับแนวคิดของ Drucker (1999)ที่กล่าวสรุปได้ว่า องค์การควรมีงาน อะไรบ้างและแต่ละงานควรจัดกลุ่มเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ ดิเรก วรรณเสียร (2545)ที่ได้ ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในแง่ ภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามภารกิจการบริหารตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า ภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมีการบูรณาการงานการบริหารงานวิชาการได้ 7 งานย่อย การบูรณาการงาน การบริหารงบประมาณได้ 5 งานย่อย การบูรณาการงานการบริหารบุคคลได้ 6 งานย่อย การบูรณาการงาน บริหารทั่วไปได้ 8 งานย่อย

3. การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เก็บรวบรวมข้อมูล โดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 รวมทั้งสิ้น 178 คน พบว่า 1) ด้านความเป็นประโยชน์ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.18$, $\sigma = .66$) ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กตรงกับความต้องการ ความสนใจที่ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจะนำไปใช้เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานภายใต้ ขอบเขตสาระและการตอบสนองจุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก หรือนำไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาปรับปรุงงานได้อย่างครอบคลุม ทันเวลาเพื่อให้สถานศึกษาขนาดเล็กเหล่านั้นดำรงอยู่อย่างมี คุณภาพและประสิทธิภาพหรือมีคุณภาพเพิ่มขึ้น เป็นที่ยอมรับของทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง(สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553) สอดคล้องกับ Kulkarni ; Ravindran and Freeze (2007)ได้ศึกษาวิจัยพบว่า การรับรู้ของ

13การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

ผู้ใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีการปฏิบัติการจัดการความรู้ขององค์กรจะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของการดำเนินงานระบบการจัดการความรู้ 2) ด้านความเป็นไปได้ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก($\mu = 4.16$, $\sigma = .63$) เนื่องด้วยรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษานาขนาดเล็กมีวิธีการหรือขั้นตอนที่ปฏิบัติได้จริง ขอมรับได้ ประหยัดและคุ้มค่า กล่าวคือรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษานาขนาดเล็กสามารถแสดงเป็นผังโครงสร้างความคิดพร้อมกับคู่มือการใช้รูปแบบฯที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเอกสารที่ได้ผ่านการปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกันจึงเป็นเรื่องง่ายและสะดวกที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงขั้นตอนกระบวนการจัดการความรู้เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในสถานศึกษานาขนาดเล็ก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2. 2550) อีกประการหนึ่งคือ รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษานาขนาดเล็กสามารถจัดปัญหาการจัดการความรู้ที่ยังไม่มีระบบ แบบแผนและขาดพลังในการขับเคลื่อนที่จริงจังสม่ำเสมอและต่อเนื่องให้เหลือน้อยที่สุดได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีขั้นตอนของการปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพจริงของสถานศึกษานาขนาดเล็ก หากนำไปประยุกต์ใช้หรือใช้ความรู้เพื่อการตัดสินใจจะสามารถแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ(Tannonbaum and Alliger. 2002) สอดคล้องกับทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2551) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นวิธีการในการประสานกิจกรรมในการทำงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดและการจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการสร้างและเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพของความรู้และนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การจัดการความรู้ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับความผิดพลาดในการทำงานซ้ำๆ ช่วยปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากขึ้นโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์และทำให้มีการตัดสินใจที่ดีขึ้น 3) ด้านความเหมาะสมพบว่า ด้านความเหมาะสมโดยสรุปมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก($\mu = 4.09$, $\sigma = .68$) เนื่องจากถ้านำรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษานาขนาดเล็กไปใช้แล้วก็จะสอดคล้องและเป็นการดำเนินการตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้รับผลกระทบ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศจัดตั้งศูนย์จัดการความรู้ขึ้นในปีงบประมาณ 2549 เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษานำการจัดการความรู้ไปใช้สร้างฐานความรู้และมุ่งให้การจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบริหารสถานศึกษาเป็นระบบและเป็นแนวทางนำไปสู่สถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาที่ใกล้เคียงกันสอดคล้องกับบริบทตามความจริงและเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. 2550) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เตือนใจ รักษาพงศ์(2551)ที่กล่าวว่า ผลของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปปฏิบัติทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบริหาร ครูมีความรู้มีความเข้าใจในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และกระบวนการเรียนการสอน นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Wu Kebao and Dai Jun Xun (2008) พบว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีการจัดการความรู้เป็นที่นิยมและมีบทบาทและผลกระทบสำคัญต่อการเรียนรู้และจะใช้ทักษะใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสำหรับนักเรียนในสังคมฐานความรู้ เช่นใช้เทคโนโลยีการจัดการความรู้เป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้เป็นเหมือนความความรู้ การสืบค้นข้อมูล และเว็บล็อก เป็นต้น 4) ด้านความถูกต้องในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.23$, $\sigma = .64$) เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษานาเล็กเกิดความมั่นใจและเห็นว่า การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษานาเล็กมีความ

14การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ถูกต้องตามทฤษฎี หลักการและแนวปฏิบัติการจัดการความรู้จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อถือได้ ที่ตอบสนองกับหลักการบริหารจัดการและจุดมุ่งหมายการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก อาทิ สามารถพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องหรือสามารถนิเทศ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานของบุคลากร และใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นต้น สอดคล้องกับ Collison and Parcell (2004) และ Debowski (2006) ที่สรุปว่า การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กเนื่องด้วยเป็นกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็กอย่างเป็นระบบและผสมผสานการทำงานระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กกับกระบวนการจัดการความรู้และเทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาขนาดเล็ก สอดคล้องกับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(2553)ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้สามารถพัฒนาบุคลากร พัฒนางานและพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลในเวลาที่เหมาะสมได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ควรนำสาระของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ไปกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาการบริหารจัดการในสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ควรกำหนดนโยบายพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เพื่อให้ผู้บริหารมีความรู้ ความสามารถ และทักษะกระบวนการสามารถบริหารงานในสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ท่ามกลางของความขาดแคลนได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อติดตามผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจากการทดลองในสถานการณ์จริง เพื่อจะได้มีแนวทางที่ชัดเจนถึงการใช้รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่เกิดประสิทธิผลควรเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ (2546) คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล กรุงเทพมหานคร องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.)
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) การควบคุม การวัดประเมิน และการจัดการความรู้ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

15การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

- ดิเรก วรรณเชียร (2545) “การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณาในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต(บริหารการศึกษา) กรุงเทพมหานคร
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เดือนใจ รักษาพงศ์ (2551) “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎี
บัณฑิต(การบริหารการศึกษา) กรุงเทพมหานคร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2551) *เครื่องมือการจัดการ Management Tools* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
รัตนไทร
- พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) *การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้ Knowledge Management*
กรุงเทพฯ ธรรมมลการพิมพ์
- วิจารณ์ พานิช (2549) *การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ* กรุงเทพมหานคร ตลาดฟ้าปักษ์ใต้
สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (2550) *ตามรอยความสำเร็จ KM ไทย* กรุงเทพมหานคร สถาบันฯ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*
กรุงเทพมหานคร พรึกหวานกราฟฟิค
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 (2550) *รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนกลยุทธ์
การพัฒนาคุณภาพการศึกษา* พิมพ์ครั้งที่ 2 สุพรรณบุรี งามจิตร
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาให้
คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และ
วิธีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษา พ.ศ. 2550* กรุงเทพมหานคร ชุมชุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) *การดำเนินงานรวมโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อรองรับการปฏิรูป
การศึกษาไทยในทศวรรษที่สอง* กรุงเทพมหานคร สำนักงานฯ
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) *รายงานการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพของ
องค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้* นนทบุรี เจริญผล
- สำนักพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษา (2550) *รายงานการดำเนินการโครงการพัฒนาบุคลากรแกนนำนักจัดการ
ความรู้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท.
- Collison, Chris and Parcell, Geoff (2004) **Learning to Fly : Practical Knowledge management from some
of the world's leading learning Organization.** 2th ed. West Sussex Capstone
- Debowski, Shelda (2006) **Knowledge Management** Milton Old John Wiley & Sons
- Drucker, Peter F. (1999) **Management Challenges for the 21st Century** Great Britain Biddles
- Kulkarni, Uday ; Sury Ravindran and Ronald Freeze. (2007). **Knowledge Management Success Model
: Theoretical Development and Empirical Validation.** (Online). Available : <http://portal.acm.org/>
, May 10).

16การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Tannonbaum, S.I. and Alliger, G.M. (2002). **Knowledge Management : Clarifying the Key Issue**. U.S.A. :
the International Association for Human Resource Information Management. Photocopy.

Wu Kebao and Dai Jun xun. (2008). **Knowledge Management Technologies in Education**.
(Online). Available : [http://portal.acm.org/citation.cfm?id.\(2010, May 10\).](http://portal.acm.org/citation.cfm?id.(2010, May 10).)

